

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ПРАВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення семінарських занять з дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ»

для студентів спеціальності 033 Філософія

денної та заочної форми навчання

Луцьк-2022

УДК 1:37(072)

М54

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять з дисципліни «Філософія освіти» для студентів спеціальності 033 Філософія денної та заочної форми навчання [Електронний ресурс] / уклад. : В.М.Сурженко, І.О. Дмитрик. – Луцьк : ДонНТУ, 2022. – 21 с.

Методична розробка складається з загальних положень та рекомендацій, плани семінарських занять, питання для самоконтролю, тести для самоконтролю, перелік питань для підсумкового контролю знань, список рекомендованої літератури.

Розраховані на викладачів та студентів спеціальності 033 Філософія для підготовки до навчальних занять з дисципліни «Філософія освіти».

Укладачі: Сурженко В.М., старший викладач історії та права.

Дмитрик І.О., к. і. н., доцент, доцент кафедри історії та права.

Рецензент: Грудницький В.М., к. юр.н, доцент, доцент кафедри історії та права

Відповідальний за випуск: Грудницький В.М., к. юр.н, доцент, доцент кафедри історії та права

Затверджено навчально-методичним відділом ДонНТУ,

Протокол №3 від 29.12.2022 р.

Розглянуто на засіданні кафедри історії та права,

протокол № 5 від 30.11.2022 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Методичні рекомендації до підготовки і проведення семінарських занять студента.....	6
Тематика та структура семінарських занять курсу	8
Тести для самоконтролю.....	13
Перелік питань для підсумкового контролю.....	18
Список рекомендованої літератури	20

ВСТУП

У переломні періоди історії, на зміну психолого-ідеологізмам прийде нова система поглядів і цінностей, що відкриває реальні можливості для гуманізації соціальної сфери та реалізації особистісного потенціалу кожного громадянина нашої країни. Саме тому, як і більшість країн Західного світу, Україна переживає низку реформ у різних сферах суспільного життя, включно з державною системою освіти.

У курсі «Філософія освіти» розглядається філософія освіти як спеціальна теорія в науковій структурі філософської науки. Створення та еволюція сучасного світогляду молоді неможливі без філософії як теоретичної основи світогляду та певного способу ставлення до світу.

Оволодіння філософією освіти сприяє формуванню самосвідомості, інтелектуальному розвитку, здатності знаходити адекватний вихід із ціннісних кризових ситуацій. Існують зв'язки між такими дисциплінами, як філософія культури, дослідження дозвілля, історія, культурологія, літературознавство, мистецтвознавство, лінгвістика та релігієзнавство. Його вивчення необхідне для майбутніх бакалаврів-філософів, корисне для студентів інших спеціальностей.

Метою вивчення предмета «Філософія освіти» є формування культури мислення та знань про довкілля та себе, формування вмінь застосовувати філософську методологію до проблем освіти. Філософська та культурологічна освіченість студента визначає адекватне розуміння ним навчального матеріалу практично всіх наук, є передумовою формування його як особистості. Філософія освіти вивчає освіту як цілісний об'єкт у його онтологічному, епістемологічному, антропологічному, аксіологічному та праксеологічному вимірах.

На рубежі нового століття і нового тисячоліття питання про сьогодення та майбутнє освіти стає дуже актуальним у сучасну епоху становлення інформаційної цивілізації. Філософія освіти - це галузь філософського знання

(народилася в другій половині XX-го століття), яка розглядає людський розвиток і системи освіти в нерозривній єдності, вивчає освітні знання на їх стику з філософією, аналізує основи, цілі та ідеали освіти, методико-педагогічні знання, створення нових навчальних закладів і систем.

Філософія освіти розширює духовне бачення студента, встановлює та розвиває культуру мислення та дискусії, сприяє творчості людей та сприяє гуманістичному мисленню. Саме тому філософія освіти виконує цілий ряд філософських функцій: світоглядну, пізнавально-евристичну, інформаційну, нормативно-мислительну, ідеологічно-оціночну, пропедевтико-виховну, котрі підвищують загальну культуру освіти майбутнього бакалавра, рівень його соціальної відповідальності, освіченості і професійної кваліфікації.

Оскільки філософія з часу свого виникнення завжди відігравала функцію теоретично-рефлексійного аналізу буття людини та його подальшого розвитку, то вона набула найважливішого значення і в становленні нових освітніх систем. У свою чергу, освіта також впливає на філософію. Взаємодія між філософією і освітою завжди відігравала істотну роль у розвитку української системи освіти.

Методична розробка включає введення та рекомендації, планування семінарських занять, питання для самостійного виконання, тести, перелік питань для підсумкового закріплення знань, список рекомендованої літератури.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТА

Знання, отримані в курсі «Філософія освіти», зорієнтують майбутніх бакалаврів до нових масштабів успішної освітньої діяльності в закладах національної системи освіти та інших навчальних закладах.

Навчання не залежно від форми викладання (очна чи дистанційна) передбачає використання словесних (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), наочних (ілюстрація, демонстрація, спостереження) та семінарських (семінарські заняття, тренувальні і творчі вправи) методів навчання.

Курс включає систематичне навчання за основними темами в галузі «Філософія освіти». На занятті приділяється увага формуванню інформаційних систем студентів щодо змісту розвитку освіти, особливостей роботи, видів, форм, моделей та філософських програм. У процесі навчання використовуються різні методи навчання, наприклад, обмін навчальною інформацією за джерелом знань. Залежно від ступеня самостійності мислення студентів, наприклад логіки (дедуктивні, індуктивні, аналіз, синтез), за ступенем самостійності мислення студентів при вивченні знань (повторення, пошук, дослідження), презентації, що поєднують усні та візуальні методи навчання, можуть допомогти студентам вищої освіти збирати інформацію. Його можна використовувати в будь-якому процесі.

Семінарські заняття мають на меті закріпити вивчений матеріал і вдосконалити теоретичний матеріал курсу, щоб охопити всі важливі моменти. Основними формами таких курсів за напрямом «Філософія освіти» є обговорення найбільш складних питань навчальних тем, а також приклади та розбір ситуацій на парі, презентація результатів філософських досліджень. Обґрунтування самостійно розробленого філософського прийому на певну тему.

Діяльність оцінюватиметься за такими критеріями: відповіді за планом семінару теми, участь в дискусіях, уміння знаходити та використовувати додаткові корисні ресурси, виконання семінарських завдань.

У період підготовки до дисципліни «Філософія освіти» студенти повинні звертатися до рекомендованої літератури, вивчати первинні матеріали, особливу увагу приділяти статтям у фахових журналах. Основні джерела та основні моменти наукової та навчальної літератури мають бути представлені в короткій формі. Під час підготовки до семінару важливо знайти відповіді на всі питання, які ви плануєте поставити, інакше ви порушите цілісність теми, запропонованої для вивчення. Щоб краще розуміти нові філософські терміни, рекомендується скласти глосарій та додати його до кожного курсу.

Логічним завершенням роботи та показниками ефективного засвоєння матеріалу стануть відповіді на питання самоконтролю, включені після кожної теми програми семінару. Студент може продемонструвати свої знання, беручи участь у різних формах роботи, наприклад, виступаючи на обговореннях, роблячи доповнення, ставлячи запитання доповідачеві, беручи участь у обговоренні складних проблем. Це набуває форми повторення того, що студент дізнався, в підготовки до лекцій та семінарів, підготовки письмових чи усних відповідей на контрольні запитання та завдання, а також виконання конкретних завдань (наприклад, складання конспекту, демонстрація презентації, філософський інструментарій тематичного дослідження), студентська науково-дослідна робота, підготовка до поточних та підсумкових заходів.

Перелічені види навчальної діяльності сприятимуть набуттю знань та умінь високоосвічених, творчо мислячих та критично мислячих фахівців, які готові до аналізу складних питань та процесів педагогічної філософії.

ТЕМАТИКА ТА СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ

Семінарське заняття № 1

Філософія освіти в структурі наукового знання.

План

1. Дуалізм філософії освіти.
2. Філософія освіти як галузь пізнання: об'єкт і предмет дослідження.
3. Філософія освіти та її взаємодія з іншими галузями філософії та наукового знання.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10]

Запитання для самоконтролю:

1. *“Філософія освіти” як предмет у вашому розумінні.*
2. *Яка головна мета філософії освіти? Обґрунтуйте свою відповідь.*
3. *Образ людини майбутнього у вашому розумінні.*
4. *Ваше розуміння філософських та антропологічних методологій в освіті*

Семінарське заняття № 2

Історичний контекст філософії освіти.

План

1. Антична філософія освіти.
2. Середньовічна філософія освіти.
3. Розвиток філософії освіти в епоху Відродження і Нового часу.
4. Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10]

Запитання для самоконтролю:

1. *Просвітницькі погляди М. Коперніка і Дж. Бруно.*
2. *Погляди Августина Аврелія на виховання.*
3. *"Дух нації" В. Гумбольта.*
4. *Яким був вплив ідей М. Монтеня на формування філософії освіти.*
5. *Педагогічна антропологія К. Ушинського.*
6. *Філософська антропологія М. Шелера.*
7. *Погляди Гете на основи виховання.*

Семінарське заняття № 3 **Філософсько-освітні ідеї в Україні.**

План

1. Історія розвитку філософії освіти в Україні.
2. Філософія освіти Григорія Сковороди: самопізнання та спорідненість виховання з природою.
3. Ідея національної школи та її розвиток в працях К. Ушинського, Б. Грінченка,
С. Русової, І. Франка, Я. Чепіги.
4. Філософські засади Національної доктрини розвитку освіти.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10]

Запитання для самоконтролю:

1. *Товариство "Просвіта" і його сучасна діяльність.*
2. *Філософські аспекти безперервної освіти в Україні.*
3. *Розвиток філософської думки та освіти в Русі-Україні..*
4. *Традиційні уявлення та вірування українців. Родовід - сучасне відношення в суспільстві. Національні ознаки родоводу.*

Семінарське заняття № 4
Особливості розвитку філософії освіти у XIX-XXI ст.

План

1. Трансформація освітніх парадигм у XX – початку XXI ст.
2. Глобалізація та питання освіти: соціально-філософський аналіз.
3. Навчання впродовж життя як освітній імператив.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10]

Запитання для самоконтролю:

1. *Сутність науково-філософського методу взаємодії людини та навколишнього світу..*
2. *Окрім синтетичної теорії еволюції, які інші теорії еволюції Вам відомі? Назвіть їх сильні і слабкі сторони порівняно з синтетичною теорією.*
3. *Назвіть плюси і мінуси теорії еволюції. Чи можете ви повністю пояснити процес, за допомогою якого світ проявляється, і чому?*
4. *Чи можливий, на вашу думку, повноцінний розвиток науки без філософії, чи можлива, на вашу думку, філософія без науки? Наведіть аргументи.*
5. *Наскільки тотожні поняття "суть" і "матерія"? Чи можливо говорити про одне з них крізь призму іншого? Обґрунтуйте.*
6. *Чи можливо зіставити поняття "еволюція" та "буття"? Проаналізуйте етимологію цих понять.*

Семінарське заняття № 5

Аксіологічні виміри освіти

План

1. Ціннісні засади сучасної психолого-педагогічної практики.
2. Освіта як цінність.
3. «Мета», «ідеал», «цінність»: специфіка вживання цих понять у філософії освіти.
4. Освіта та її цінність у сучасному світі.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11]

Запитання для самоконтролю:

1. *Крім духовності, які об'єднуючі сили об'єднують людей у суспільстві?*
2. *Ціннісно-нормативна специфіка української культури.*
3. *Подібності та відмінності в духовному розвитку російського та українського народів.*
4. *Три світоглядні питання І. Канта і їх актуальність для сучасного життя.*
5. *"Золоте правило моралі" та його актуальність для сучасної культури.*

Семінарське заняття № 6

Становлення і розвиток сучасного університету.

План

1. . Зародження і трансформація ідеї університету.
2. Універсалізація діяльності сучасного університету.
3. Дослідницький університет та пріоритети його діяльності.

4. Особливості розвитку університетської освіти в Україні.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12,13]

Запитання для самоконтролю:

1. *Розробити портфоліо до заняття: «Особливості розвитку сучасної університетської освіти»*
 - *Місія сучасного університету в розвитку країни*
 - *Університет як ідея єдності науки та освіти*
 - *Проблеми та протиріччя сучасного розвитку університетської освіти*
 - *Порівняльний аналіз моделей університетської освіти*

Семінарське заняття № 7

Основні суперечності та проблеми розвитку сучасної освіти.

План

1. Освіта і сталий людський розвиток.
2. Зміна канонів освіченості в історії культури.
3. Концепція безперервної освіти.
4. Формування системи освіти індустріального суспільства.
5. Формування освітньої парадигми інформаційного суспільства.
6. Основні суперечності сучасної освіти.

Література [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10]

Запитання для самоконтролю:

1. *Проаналізувати зміну канонів освіченості в історії культури.*
2. *Охарактеризувати Концепцію безперервної освіти.*
3. *Проаналізувати основні суперечності сучасної освіти.*

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Стратегічна мета філософії освіти полягає в:
А) становленні творчо-гуманітарної особистості, як цілісного суб'єкта культури
Б) становленні особистості, як вищого рівня розвитку розуму
В) становленні високоморальної людини
Г) становленні віруючої людини

2. Основною функцією філософії освіти є:
А) створення філософської системи як загальнометодологічної основи для вирішення проблем педагогічної діяльності і цілісного процесу реформування сучасної освіти
Б) систематизація методів педагогічної діяльності та цілісного процесу реформування сучасної освіти.
В) технологізація педагогічного процесу
Г) систематизація функцій філософії

3. Ідеологія освіти - це:
А) можливість філософського осмислення значущості людини в світі
Б) сукупність ідей освіти в певну епоху
В) виявлення характеру і особливості розвитку наукового знання
Г) підстава для уточнення особливостей розвитку культури в рамках різних класово-економічних формацій

4. Аксіологія розглядає:

- А) структуру цінностей і їх місце в бутті людини*
- Б) питання освіти та виховання з урахуванням особливостей розвитку цивілізації, епохи, країни, нації*
- В) завдання соціального розвитку, рівень економіки і культури в суспільстві, характер його політичних та ідеологічних установок*
- Г) створення громадських структур або соціальних інститутів, які спеціалізуються на накопиченні та поширенні знань*

5. Назвіть філософа, що прославився як перший професійний педагог Стародавнього світу:

- А) Соломон*
- Б) Крішна*
- В) Конфуцій*
- Г) Езон*

6. Які дисципліни входили в курс середньовічних наук, що називався «тривіум»:

- А) граматики, риторика, діалектика*
- Б) граматики, арифметика, музика*
- В) граматики, риторика, астрономія*
- Г) граматики, риторика, арифметика*

7. До філософів Нового часу, що займалися проблемами освіти, не відноситься:

- А) Дж. Локк*
- Б) Ж.-Ж. Руссо*
- В) М. Монтень*
- Г) Я. А. Каменський*

8. Києво-Могилянська академія була заснована в:
- А) 1632 р.*
 - Б) 1701 р.*
 - В) 1884 р.*
 - Г) 1643 р.*
9. Метою освіти є:
- А) всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства*
 - Б) розвиток розумових і фізичних здібностей людини*
 - В) підвищення освітнього рівня і культурного потенціалу народу*
 - Г) все вище вказане*
10. Вища школа виконує такі функції:
- А) виховну, освітню, науково-дослідну*
 - Б) освітню, науково-дослідну, інтернаціональну*
 - В) виховну, освітню, загальнокультурну, науково-дослідну, інтернаціональну*
 - Г) освітню, загальнокультурну, інтернаціональну*
11. Здійснення освітньої діяльності включає:
- А) навчальну, виховну, наукову, культурну, методичну діяльність*
 - Б) навчальну, виховну, наукову, діяльність*
 - В) навчальну, наукову, методичну діяльність*
 - Г) навчальну, виховну, методичну діяльність*
12. Позиція викладача – це:
- А) науково-теоретична підготовка*
 - Б) системне світоглядне ставлення до педагогічної діяльності*
 - В) готовність до викладацької праці*
 - Г) навички планування навчального процесу*

13. Принцип гуманізації викладання передбачає:
- А) вседозволеність*
 - Б) засвоєння матеріалу дисципліни*
 - В) повагу до права людини бути самою собою*
 - Г) орієнтацію на людський духовний досвід*
14. Головною умовою нової філософії освіти є її модернізація відповідно до потреб часу:
- А) переорієнтація освіти на людину як самоцінність*
 - Б) технологізація*
 - В) віртуалізація*
 - Г) соціально-культурний ізоляціонізм*
15. Вища освіта ХХІ століття матиме інноваційний характер через:
- А) активне впровадження високих навчальних (педагогічних) технологій*
 - Б) віртуалізацію*
 - В) активне впровадження зарубіжних методів навчання*
 - Г) комп'ютеризацію*
16. Нова перспективна освітня система передбачає:
- А) підвищення якості освіти*
 - Б) підвищення творчого початку (креативності) в освіті*
 - В) забезпечення випереджаючого характеру всієї системи освіти*
 - Г) всі перераховані варіанти*

17. Головна риса інформаційного суспільства – це:
- А) інтеграція*
 - Б) комп'ютеризація*
 - В) доступність інформації для кожного члена спільноти*
 - Г) роботизація і автоматизація усіх сфер виробництва*
18. Твердження «Людина – міра усіх речей» характерно для:
- А) соціоцентризму*
 - Б) натуралізму*
 - В) антропоцентризму*
 - Г) конформізму*
19. «Освітня система» як трансмісія культури в соціальній системі розглядається з метою:
- А) соціалізації особистості*
 - Б) трансгресії особистості*
 - В) деградації особистості*
 - Г) модифікації особистості*

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Чим є філософія освіти?
2. Що є об'єктом і предметом філософії освіти?
3. Чим є освіта (і виховання) з погляду філософії?
4. Як ви розумієте поняття “дух епохи”, які його складові?
5. Що спільного і відмінного у філософії освіти і педагогіки?
6. Охарактеризуйте історичні умови життя і діяльності Сократа.
7. Покажіть, в якому філософсько-інтелектуальному контексті жив і творив Сократ?
8. У чому полягає феномен Сократа?
9. Які парадокси характеризують творчість Сократа?
10. Яка місія випала на долю Сократа? Чи справився він з нею?
11. Назвіть головні філософсько-освітні проблеми, якими займався Сократ?
12. Якого значення Сократ надавав феномену знання?
13. Як Сократ пов'язував знання з людськими чеснотами?
14. Як ви розумієте дельфійське прислів'я “Пізнай себе”, яке так шанував Сократ?
15. Як ви розумієте слова Сократа “Про себе я знав, що я попросту нічого не знаю” (“Я знаю, що я нічого не знаю”)?
16. Що таке інтелектуальний індивідуалізм Сократа?
17. Охарактеризуйте історичні умови життя і діяльності Платона. Покажіть, в якому філософсько-інтелектуальному контексті жив і творив Платон.
18. У чому полягає універсальне значення творчості Аристотеля?
19. Яким чином Тома Аквінський обґрунтовував ідею гармонії віри і розуму?
20. Наскільки реалістичним, на ваш погляд, є гуманістичний оптимізм щодо природи людини?
21. Чому існує (або: чи існує) необхідність критичного ставлення до засад традиційного гуманізму?

22. Що означає принцип прикладу у філософсько-освітній системі Дж. Локка?
23. Охарактеризуйте основні напрями концептуалізації гендерної освіти.
24. У чому полягає сутність стратегій подолання горизонтальної сегрегації у вищій освіті?
25. Розкрийте зміст стратегій подолання вертикальної сегрегації у вищій освіті?
26. Чим вона відрізняється від суміжних понять (електронне навчання, Web-навчання, Он-лайн навчання, дистанційне навчання, змішане навчання)?
27. Охарактеризуйте основні сучасні теорії віртуальної освіти (біхевіоризм, когнітивізм, соціальний конструктивізм).
28. В чому полягає зв'язок ідеї університету та життєвого світу?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Базалук, О.О. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. / О.О. Базалук, Н.Ф. Юхименко. – К. : Кондор, 2015. – 164 с.
2. Губерський, Л.В., Андрущенко В.П. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти / Л.В. Губерський, В . П . Андрущенко. – К. : Леся, 2008. – 514 с.
3. Навчальний посібник з курсу «Філософія освіти» для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» / Т.Н. Кучера, Л.І.Насонова, В.В. Дейнека. – Харків : ХНМУ, 2015. – 63 с.
4. Філософія освіти : хрестоматія : навч. посіб. для студ. ВНЗ / уклад. : В.О.Огнев'юк, О.М.Кузьменко. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – 508 с.
5. Філософія освіти : навч. посіб. / за наук. ред. акад. В. П. Андрущенка та ін. – 2-ге вид. – К. : вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. – 348 с.

Допоміжна

6. Жижко, Т. А. Філософія академічної освіти / Т.А. Жижко. – Київ : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 403 с.
7. Калюжна, В. Ю. Філософія освіти американського Просвітництва / В.Ю.Калюжна ; Луган. держ. ун-т внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2008. – 208 с.
8. Качуровський, М.О. Філософія освіти : навч.-метод. посіб. / М.О.Качуровський. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. – 116 с.
9. Карпенчук, С. Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки) : монографія / С. Г. Карпенчук. – Київ : Слово, 2013. – 688 с.
10. Лутай, В.С. Філософія сучасної освіти / В.С. Лутай. – Київ : Центр «Магістр- С», – 1996. – 321 с.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення семінарських занять з дисципліни

«Філософія освіти»

для студентів спеціальності 033 Філософія

денної та заочної форми навчання

Укладачі: В.М. Сурженко, І.О. Дмитрик

ДВНЗ «Донецький національний технічний
університет»

43012, м. Луцьк, вул. Потебні, 56.